

Kıvanç Çefle [btsatranc@tubitak.gov.tr]

Unutulmuş Ustalar I: Oldrich Duras

Her satranç meraklısı Wilhelm Steinitz, Emanuel Lasker, Jose Raoul Capablanca ve Aleksandr Alekhine gibi geçmişin büyük oyuncularının isimlerine aşinadır. Ne de olsa bu oyuncular dünya şampiyonluğuna kadar yükselmişler ve arkalarında unutulmaz oyunlar bırakmışlardır. Siegbert Tarrasch, Richard Reti, David Bronstein gibi diğer bazı oyunculara şampiyon olmasalar da hem satranç teorisine yaptıkları katkılar hem de kendi

dönemlerinin çok güçlü oyuncuları olmaları nedeniyle her satranç sever tarafından bilinir. Diğer yandan öyle ustalar vardır ki zamanında turnuvalarda fırtına gibi esmelerine, oynadıkları parmak ısırtan güzellikteki partilere rağmen isimleri günümüzde pek bilinmez. Onların kaderi neden böyle olmuştur? Herhalde en önemli nedenler sağlık sorunları, araya giren savaşlar ya da esas mesleklerinde ilerleme kaygısıyla

satranç kariyerlerinin çok kısa sürmesi, bazen de açık bir sebebi olmaksızın oyun kalitelerinin zamanla bozulmasıyla satranç ortamlarından yavaş yavaş çekilmeleridir. Bunlar arasında Ignatz Kolisch (1837-1889), Rudolf Charousek (1873-1900), Carl Hartlaub (1869-1929) ve daha yakın zamanlarda yaşamış olanlardan Nikolay Riumin (1908-1942) ve Albin Planinc'i (1944-2008) sayabiliriz.

Biz bu yazımızda sizlere Çek usta Oldrich

Duras'tan (1882-1957) söz edeceğiz. Duras, bugün Çek Cumhuriyeti sınırları içinde kalan, o zamanlar ise Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'na dâhil olan Pchery'de dünyaya geldi. Çocukluğunda satranç sevgisini ona kuvvetli bir amatör olan dayısı Vojtech Vlk aşıladı. Onu yendiği aşağıdaki oyunda görüleceği gibi satrançta süratle ilerledi (Diyagram 1).

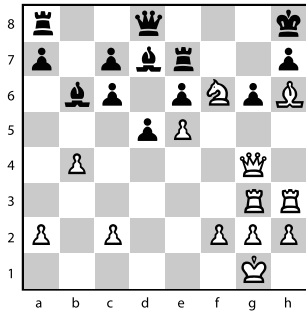

satranç şampiyonluğu için karşı karşıya gelecek olan, dönemin en güçlü oyuncularında Carl Schlechter ile yaptığı maçta berabere kalması cesaretini arttırır ve uluslararası turnuvalara katılmaya başlar. 1906 yılında Ostend'de yapılan bir turnuvada Richard Teichmann'ı yendiği parti en güzel oyun ödülünü alır. Dışarıdan mesafeli ve içine kapanık görünmekle birlikte oyun tarzının saldırgan oluşu ve her şeyden önce "güzel bir şekilde" kazanma tutkusu çağdaşlarının dikkatini çeker. Açılış teorisindeki eksikliğini canlı ve yaratıcı oyun stiliyle telafi eder. Beraberlikten nefret eden, oynadığı her oyunu hayatının son oyunuymuş gibi kazanma tutkusuyla oynayan Duras'ın oyun sonu tekniği de olağanüstüdür. Bu yönü onun bir etüt kurgucusu olarak da tanınmasını sağlayacaktır.

Şimdi söze ara verip açılış teorisinde Hipermodern Okul'un en önemli teorisyenlerinden Nimzowitsch ile oynadığı bir oyuna bakalım (Diyagram 2).

Diyagram 1

Duras-Vlk, 1902

Hamle sırası Duras'ta. Nasıl oynadı?

Burada Duras saldırı açısından taşlarını ideal konuma getirmiş. H3'teki kalenin yolunu tıkayan filini hemen feda ediyor:

1. Fg7+ Kxg7

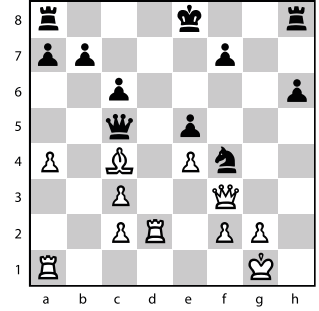
1...Şxg7 2. Kxh7+ Şf8 3. Kh8+ Şg7 4. Vxg6+ Şxh8 5. Vh6+ Kh7 6. Vxh7#

2. Vxg6 Ve7 3. Kxh7+ Kxh7. 4. Vg8+ Kxg8 5. Kxg8#.

1899 yılında Prag'ın önemli bir satranç kulübünde oynamaya başlayan Duras güçlü bir oyuncu olarak dikkatleri üzerine çekmeye başlar. 1902 yılında kulübü ziyaret eden ve 1910 yılında Emanuel Lasker ile dünya

Diyagram 2

Duras-Nimzowitsch
Hamburg, 1910

Sıra Duras'ta, sizce nasıl oynadı?

Bu pozisyonda siyahın c4'teki fili istediğini görüyoruz. Eğer beyaz savunmaya yönelik bir hamle oynarsa (mesela 1. Ff1) siyah kalesini g8'e oynayarak kuvvetli bir şah kanadı saldırısı başlatır. Tehlikeyi gören Duras burada oyunu karıştırmaya karar verdi:

1. Fxf7+ Şxf7 2. g3 Khg8 3. Kad1

Duras 3. Şf1 ile vakit kaybetmek istemiyor.

3...Şe8 4. Şh2 Ag6 5. Kd6!

Tehdit: 6. Ke6+ Ae7 7. Vh5+ Şf8 8. Kf6+ Şg7 9. Vxh6#

5...Af8 6. Vf6 Va5

6...Vb6 7. Vxe5+

7. Ke6+ Axe6 8. Vxe6+ Şf8
9. Kd7 ve Nimzowitsch terk etti.

Ünü hızla yayılan Duras, Avrupa'da önemli turnuvalarda dikkate değer başarılar kazanır; sık sık simültane gösterilerde ve konsültasyon oyunlarında boy göstermeye başlar. İngiltere ve Amerika Birleşik Devletleri'nin önde gelen oyuncularıyla maç yapması için davetler alır. Sonuçlar bazen çok parlak olmasa da (1913'te Frank Marshall'a 1,5-3,5 skorla yenilir) o artık uluslararası bir satranç yıldızıdır. Bu dönemdeki önemli başarıları arasında Viyana'da birincilik (1908, Schlechter ve Geza Maroczy ile birlikte), Prag'da birincilik (1908, yine Schlechter ile birlikte) ve Breslau'da birincilik (1912, Akiba Rubinstein ile birlikte) sayılabilir.

Birinci Dünya Savaşı onu satranç kariyerinin zirvesindeyken Almanya'nın Mannheim şehrinde yapılan bir turnuvanın ortasında yakalar. Daha düne kadar konuk üstatlar olarak saygı gören, ancak savaşın çıkivermesiyle artık düşman bir ülkenin vatandaşları durumuna düşen Alekhine ve

Bogoljubow gibi ünlü Rus oyuncular güçlükle ülkelerine dönerken Duras da askere alınır. Savaş sonrasında turnuvalarda artık hiç görülmez. Bir turnuva oyuncusu olarak kariyeri yalnızca yedi yıl sürmüştür. Bundan sonra satrançla ilgisini hakem olarak, dergilerde yazılar yazarak, etüt ve problemler kurarak sürdürür. Özellikle kurgu alanında uluslararası tanınırlığa ulaşır. Ancak onun 20. yüzyıl başlarının en önemli oyuncularından biri olduğu yavaş yavaş unutulur. Oysa Chessmetrics'e göre (geçmişte yaşamış oyuncuların birbirlerine göre oyun güçlerini hesaplayan istatistiksel bir sistem) zirvede olduğu 1909 yılında Lasker, Rubinstein ve Capablanca'dan sonra dünyanın en kuvvetli dördüncü oyuncusudur. Dünya Satranç Federasyonu 1950 yılında geçmişin diğer bazı önemli oyuncularıyla birlikte Duras'a da Büyükusta ünvanı verir. Ülkesi Çekoslovakya'da (günümüzde Çek Cumhuriyeti) ise hakkında birçok kitap yazılması ve isminin satranç kulüplerine ve bir sokağa verilmesi kendisine duyulan saygıyı gösterir. Şimdi Duras'ın

Oldrich Duras (1882-1957)

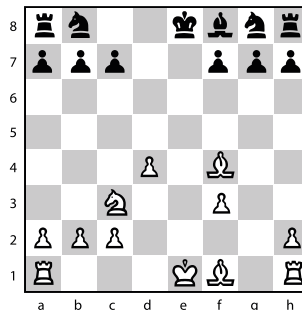
bir simültane gösteride kazandığı minyatür bir partisini sunalım:

Duras- St. Jes
Pisek, 1912 (Simültane)

1. e4 e5 2. f4 exf4 3. Af3
d5 4. exd5 Vxd5 5. Ac3
Vh5 6. d4 Fg4 7. Fxf4 Fxf3
8. Vxf3 Vxf3 9. gxf3

Amatörlerin ustalar karşısında sıklıkla uyguladıkları bir taktik olabildiğince çok taş, özellikle de vezir değişimi yapıp karışıklıklardan kaçınmaktır. Bakalım bu taktik burada (Diyagram 3) işe yarayacak mı?

Diyagram 3

9...Ac6 10. Fxc7 Axd4
11. 0-0-0 Ae6?

Bu hamle yanlış, ancak saldırıdaki at için uygun bir kaçış bulmak da pek kolay değil. Örneğin 11. Axf3? 12. Fg2! Ag5 13. Fxb7 ve beyaz bir kale kazanır. Diğer bir devam yolu 11... Ac6. Ancak burada da 12. Fb5 ve arkasından 13. Khe1+ dizisinden sonra siyahın durumu savunulamayacak kadar kötüleşir.

12. Fb5+ Şe7 13. Ad5#

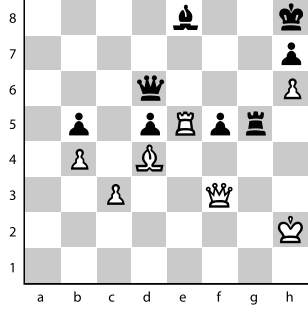
Bu simültanede Duras, 31 oyuncuya karşı oynamış ve +26 kazanç, iki yenilgi ve üç beraberlik elde etmişti.

Size kısacık kariyerine rağmen satrançta iz bırakmış bir oyuncuyu, Oldrich Duras'ı tanıtmaya çalıştık. Başka "unutulmuş ustaları" da ileride zaman zaman ele alacağız. Bir ay sonra görüşmek üzere...

Ayın Soruları

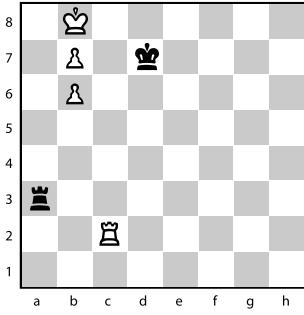
Ayın soruları olarak Duras'ın oynadığı güzel bir taktik, kurduğu bir problem ve etüdü sunuyoruz.

Diyagram 4
Duras-Spielman
Prestany, 1912

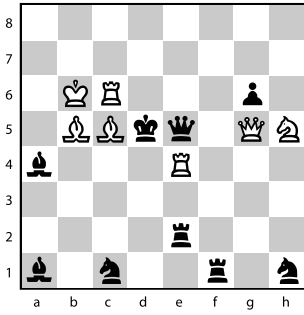
Sıra beyazda, nasıl kazanır?

Diyagram 5
Sachove Listy, 1902

Beyaz oynar ve kazanır.

Diyagram 6
Narodni Listy, 1930
Beşincilik Ödülü

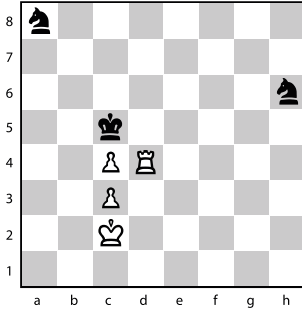
Beyaz oynar ve
üç hamlede mat eder.

Geçen Ay Sorulan Problemlerin Çözümleri

Geçen ay size matla
sonlanan iki etüt
sormuştuk. Şimdi
bunların çözümlerini
veriyoruz.

Diyagram 7

Sergey Kammer
Leningradskaya Pravda,
1927

Beyaz oynar ve kazanır.

Çözüm:

1. Kh4 Af7

1...Ag8 Kh8; 1...Af5 2.
Kh5

2. Kh7 Ad6

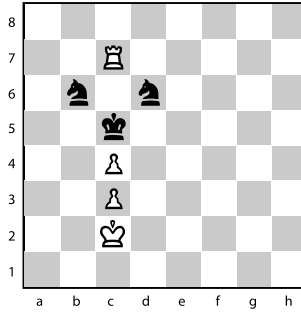
2...Ae5 2. Ka7 Ab6 4.
Ka5+ Şd6 5. c5+ ve beyaz

kazanır.

3. Ka7 Ab6 4. Kc7#

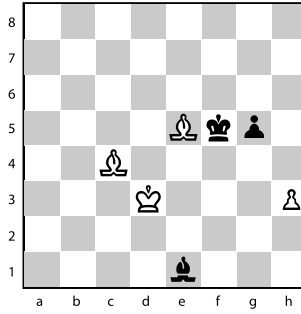
Beklenmedik bir mat
pozisyonuyla sonuçlanan
kısacık bir etüt
(Diyagram 8).

Diyagram 8

Diyagram 9

Yuri Bazlov, Vitali
Kovalenko
Shakhmatnaya Moskva,
1971
İkincilik Ödülü

Beyaz oynar ve kazanır.

Çözüm:

1. Fc7 g4

Siyah, piyonları
değiştirme peşinde. Bunu
başarabilirse beyazın taş
üstünlüğünün önemi
kalmaz.

**2. Şe2 Fh4 3. Fd3+ Şg5
4. Şf1!**

Siyah zugwangda.

4...gxh3

4...Şh5 5. Fe2+-

**5. Fd8+ Şg4 6. Fe2+ Şg3
7. Fc7#**

Siyah şah, kendi
taşlarının engellenmesi
yüzünden rakip şah ve iki
file tahta ortasında mat
ediliyor! ■

